

CATÀLEG

Dels elements patrimonials relacionats amb el cicle integral de l'aigua

PRESENTACIÓ

Sense aigua no hi ha absolutament res. Però el nostre actual nivell de confort i benestar fa que normalitzem allò que, durant la major part de la nostra història, no ha estat ni freqüent ni fàcil d'obtenir. I això comporta que, en el dia a dia, no valorem com correspon el que és una fita cabdal en l'establiment del nostre nivell de qualitat de vida i de la nostra salut. En la societat de la immediatesa i del creixement econòmic continu, sovint oblidem allò que és el més fonamental per a la nostra existència col·lectiva o supervivència individual. L'aigua és vida.

La percepció que tenim sobre la disponibilitat immediata de l'aigua és un clar exemple d'aquest oblit i desinterès. És una manca de preocupació que reflecteix tot allò que hem aconseguit com a societat, però que no fa justícia al paper històric que ha tingut l'obtenció d'aigua en el nostre passat. I això es deu fonamentalment a la nostra desconeixença. La vida, el menjar i la salut depenen de l'aigua, i, en els darrers temps, el lleure i determinades activitats econòmiques també. Aquest bé tan poc valorat per nosaltres, i que sovint malgastem, ha estat en altres temps de la nostra història, o fins i tot actualment en altres societats contemporànies, or líquid. A més, tot fa pensar que, en un futur pròxim, la disponibilitat de l'aigua serà, si res no canvia, una preocupació creixent. Les respostes o solucions per resoldre la seva mancança definiran el nostre benestar i el nivell de competitivitat entre les diferents economies d'aquest món globalitzat.

Una manera d'entendre o preveure aquest futur que s'apropa és el reconeixement del valor que ha tingut l'obtenció i la gestió de l'aigua en les diferents etapes de la nostra història. I el que el nostre passat ens ensenya és que no sempre ha estat fàcil l'aprovisionament de les nostres ciutats i vil·les.

En essència, les tarragonines i els tarragonins estan molt cofois d'unes pedres que, les unes sobre les altres, han aixecat imponents monuments que desafien el temps. Són restes excepcionals, font d'orgull, i que han acabat configurant part de la nostra identitat. Aquests murs no són res més que l'esquelet d'unes societats que han pogut satisfer les seves necessitats bàsiques o de lleure, però el seu testimoni, tret de l'aqüeducte de les Ferreres (o Pont del Diable), no fa justícia als esforços que això ha representat.

Sovint s'ha explicat que la badia natural de l'actual Tarragona, el seu emplaçament geoestratègic i el turó costaner que arriba als 80 metres sobre el nivell del mar van ser les condicions favorables que van aconsellar als romans l'elecció d'aquest indret per fer-hi un campament militar. No es valora prou l'existència i el valor d'un extens llac subterrani, possiblement alimentat per la conca hidrogràfica del Gaià, com a factor propiciatori fonamental. Sense aquest recurs hídric no s'haurien instal·lat aquí els antics ibers, els romans no haurien establert el seu campament i, sobretot, no s'hauria pogut obtenir l'aiguada del port militar.

Pla per a la protecció, estudi i difusió del patrimoni històric vinculat a la captació i portada de l'aigua als municipis de **Tarragona, La Canonja, El Catllar i Els Pallaresos.**

A partir d'aquest moment la nostra història ens reflecteix les dificultats d'obtenir aigua d'una manera estable. En els primers segles de la ciutat romana o durant les etapes visigodes, medieval i moderna, la ciutat va sobreviure gràcies a pous i cisternes. En canvi, la gran capital imperial de la *prouincia Hispania Citerior* i la Tarragona emergent que neix a partir de la segona meitat del segle XVIII lluita per extreure l'aigua dels rius Francolí i Gaià i dur-la fins a la ciutat. Finalment, el nostre desenvolupament tecnològic ens permet fer el mateix que havien fet els antics romans: anar a cercar aigua d'un riu llunyà per abastir la ciutat i el territori. Així doncs, l'esforç que devia representar obtenir aigua del riu Gaià en el segle I dC es pot comparar al que va significar el minitransvasament del riu Ebre a finals dels anys vuitanta del segle passat.

El Conveni marc de col·laboració signat el 26 de febrer de l'any 2019 per l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, la Universitat Rovira i Virgili i l'Empresa Municipal Mixta d'Aigües de Tarragona SA (EMATSA) representa la creació d'un espai de treball conjunt entre tres institucions compromeses en la recerca, la preservació i la difusió d'un patrimoni històric comú en relació amb el subministrament d'aigua a la ciutat de Tarragona i una part del seu territori. Per primer cop, aquestes tres institucions van fixar uns objectius amb la voluntat de difondre i preservar el llegat que ha deixat la gestió de l'aigua, com una manera de destacar el paper que la satisfacció d'aquesta necessitat primària ha tingut en el nostre esdevenir i amb la ferma voluntat de projectar aquest passat dins de les estratègies de socialització cultural. No les mou tan sols un anhel historicista, de documentació d'una tasca d'enginyeria, de coneixements geològics aplicats, de gestió d'equips i de resolució de dificultats de tota mena. Darrere de tot plegat hi ha un interès subjacent en revalorar el paper històric de la gestió de l'aigua en la constitució de la nostra societat i el nostre territori.

No es valora el que no es coneix i, com s'ha comentat a l'inici, actualment sembla que la societat doni per fet que obrint una aixeta n'hagi de sortir aigua, desconeixent que darrere d'aquest fet tan simple hi ha anys i segles de treballs i estudis sobre aqüífers, rescloses, desnivells, pressions... És un món apassionant d'esforços i aprenentatges que cal donar a conèixer perquè, com a societat, prenguem consciència de la dificultat de subministrament de l'aigua de boca, l'aigua de reg, l'aigua per a les activitats lúdiques, etc.

Aquell mateix dia indicat, es va signar un primer conveni específic de col·laboració amb la voluntat de redactar un Pla estratègic inicial per a la protecció, l'estudi i la difusió del patrimoni històric vinculat a la captació i la portada de l'aigua als municipis de Tarragona, la Canonja, el Catllar i els Pallaresos. El text introdueix els resultats d'aquesta primera tasca, tot i que la major part dels esforços s'han destinat a la creació d'un catàleg dels principals elements patrimonials relacionats amb el cicle integral de l'aigua, fent un especial èmfasi en aquelles antigues evidències que formen part del nostre patrimoni històric. Sense aquesta base de coneixement no serà factible la definició i posada en marxa d'estratègies futures d'actuació.

Josep M. Macias (ICAC) i Josep M. Toldrà (ETSA-URV)